

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (ISPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

 <https://doi.org/10.53718/gttad.1644716>

 ERTAN DİLEKÇİ* DİLEK ÜNVEREN**

ÖZ

Hukuk; toplumu oluşturan bireyler arası ilişkileri, çeşitli yaptırımlarla, düzenleyen kurallardır. Hukukun düzenlediği konular arasında aile kurumu da yer almaktadır. Aile kurumu ise tarih boyunca bütün toplumların üzerinde durduğu ve değer verdiği bir kavram olarak *Aile Hukuku* konusu içerisinde düzenlenmiştir. Osmanlı Devleti'nde de aile kurumu önem verilen konuların başında gelmekte olup İslam hukuku temelinde düzenlenmiştir. Tanzimat dönemine kadar da geleneksel hukuk anlayışı devam etmiştir. Tanzimatla başlayan yeni hukuk yapılanması neticesinde ortaya çıkan kanunlaştırma faaliyetleri hukukun birçok alanında kendini gösterirken, aile hukuku konusundaki ilk ciddi kanunlaştırma faaliyeti ise ancak, *1917 Hukuk Aile Kararnamesi* ile gerçekleşebilmiştir. Son derece önemli bir konu olan aile hukuku konusunda gerek İslam Hukuku özelinde gerek *1917 Hukuk Aile Kararnamesi* özelinde farklı içtihatları temele alan özgün ve kapsamlı çalışmalar yapılmıştır.

Bununla birlikte, aile hukuku uygulamalarına ilişkin gerçekleştirilen bu çalışmaların büyük ölçüde kararname öncesi döneme odaklandığı görülmektedir. Osmanlı hukuk geleneğinin önemli unsurlarından biri olan *1917 Hukuk Aile Kararnamesi*'nin uygulamadaki yeri ve Osmanlı Hukuk geleneğinin Cumhuriyet dönemindeki etkisi, literatürde yeterince ele alınmamış bir mesele olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışma, Osmanlı basın tarihinin en önemli unsurlarından biri olan Resmi Vilayet Gazeteleri geleneğinin Cumhuriyet Dönemi'nde de devam ettirilmesinin kanıtlarından biri olan "Isparta Resmi Vilayet Gazetesi" özelinde gerçekleştirilmiştir. Böylelikle geleneğin Cumhuriyet dönemindeki yeri incelenirken, Isparta Resmi Vilayet Gazetesi'nin, hukuk devrimine kadar, Aile Hukuku konusundaki kaynak değeri de vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile Hukuku, Evlilik Akdi, Boşanma, Nafaka, Gaiplik.

THE TRADITION OF FAMILY LAW FROM THE TANZIMAT TO THE REPUBLIC AND ITS IMPLEMENTATION IN THE EARLY YEARS OF THE REPUBLIC (IN THE CONTEXT OF THE OFFICIAL PROVINCIAL GAZETTE OF ISPARTA)

ABSTRACT

Law comprises the rules that regulate relationships among individuals constituting society, through various sanctions. Among the topics regulated by law is the family institution. The family institution, which all societies have valued and given importance to throughout history, has been regulated within the scope of Family Law. In the Ottoman Empire, the concept of family was among the most important issues and was regulated based on Islamic Law. Until the Tanzimat period, the traditional understanding of law continued. While the codification activities that emerged as a result of the legal structuring that began with the Tanzimat showed themselves in many areas of law, the first serious codification activity in the field of family law could only be realized with the 1917

* Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Isparta/TÜRKİYE, E-Posta: ertandilekci@sdu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4736-6280.

** Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Isparta/TÜRKİYE, E-Posta: dilekunveren@sdu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3415-9274.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (ISPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

“Family Law Decree.” Comprehensive and original studies based on different interpretations have been carried out on the important topic of family law, both in the context of “Islamic Law” and the “1917 Family Law Decree.”

However, it is observed that the studies on practices of family law predominantly focus on the pre-decree period. The role of the 1917 Family Law Decree, one of the fundamental components of the Ottoman legal tradition, in practical applications, as well as the transmission of the Ottoman legal tradition into the Republican era, emerges as an underexplored issue within the literature. This study has been conducted with a focus on the “Official Provincial Gazette of Isparta,” one of the proofs that the tradition of the Official Provincial Gazettes, which is among the most important elements of Ottoman press history, continued into the Republican period. Thus, while examining the place of the tradition in the Republican period, the study also aims to analyze the source value of the Official Provincial Gazette of Isparta concerning Family Law until the legal revolution.

Keywords: Family Law, Marriage Contract, Divorce, Alimony, Declaration of Absence.

GİRİŞ

Aile, toplumu oluşturan en temel yapı taşı olup insanlığın en eski kurumlarından biridir. Birey ile toplum arasındaki bağı kuran bir yapı olarak işlev görmektedir.¹ Latince kökenli *Famulus* terimi, *evcil köle* anlamına gelmekte olup aile kavramını karşılamak için kullanılmaktadır.² Her ne kadar evrensel bir olgu olsa da farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan birine göre aile; insan unsurunun ortaya çıktığı ve topluma kazandırıldığı, aile bireyleri arasındaki iletişimin düzenlendiği ve ait olduğu toplumun ekonomik dinamiklerini de içeren bir kurumdur.³ Görüldüğü üzere aile kavramı insanlığın devamıyla sınırlı kalmayıp dünyanın insanlar için daha uygun hale getirilmesi için de son derece önemli bir amacı içinde barındıran bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu önemli kurumu oluşturan bireylerin hem kendi aralarındaki hem de toplumla olan ilişkilerinin düzenlenmesi ihtiyacı, *Aile Hukukunun* zorunlu bir alan olarak gelişmesini sağlamıştır.⁴ Eşler ve çocuklardan oluşan günümüz aile yapısını karşılayan çekirdek aile kavramının ortaya çıkmasında ise Roma ve Germen hukukunun etkileri söz konusudur.⁵

Aile kurumu, tüm toplumlarda olduğu gibi Türk toplumu için de son derece önemli bir yapıdır. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında, aile kavramının tam karşılığı konusunda farklı görüşler bulunsun da *oğuş* sözcüğünün bu kavramı ifade ettiği kabul edilmektedir. Ayrıca geniş aileyi oluşturan tüm bireyler için de kavramsal karşılıklar, dildeki yerini almıştır. Bu bağlamda, aile kurumunun tarihsel süreç içerisinde önemli bir gelişim gösterdiği söylenebilir.⁶ Ataerkil bir aile anlayışı olduğu ve babanın ailenin reisi olduğunu göz önünde bulundurmak gereklidir. Akrabalık tabirleri de baba ekseninde şekillenmiştir.⁷ Konuya yönelik hukuki düzenlemeler de söz konusudur. Örneğin Hunlarda aile içi suçlar ve bu suçlar karşısında verilecek ceza infaz şekilleri belirlenmiştir.⁸ Genel olarak İslamiyet öncesi Türk toplumlarında *aile hukuku* kavramının gelenekler ekseninde şekillendiği de belirtilmelidir.⁹

Türklerin İslam dinini benimsemeleri sonrasında ise yalnızca dinsel değişim söz konusu olmayıp bütün alanları kapsayan köklü bir değişim söz konusu olmuştur. Buna bağlı olarak hukuk yapılarında da önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Şerri hükümlerin yön verdiği bir hukuk anlayışı ortaya çıkmıştır. Türk İslam Devleti olması açısından Osmanlı Devleti'nde de böyle bir hukuk yapılanması benimsenmiştir.¹⁰ Hukuk teşkilatının bütününde var olan bu durum *Aile Hukuku* için de geçerlidir. Kaynağı Kur'an ve hadislerle dayanan bir aile hukuk anlayışı ortaya çıkmış ve uygulanmıştır.¹¹ Yine Kur'an ve Hadisler dışındaki kaynaklar arasında sünnet, kıyas, icma gibi uygulamalar da yer almıştır.¹²

Aile Hukuku, genel olarak evlilik kavramıyla ilgilidir. İslam hukukunda bu kavram *Nikah* kelimesiyle ifade edilmekle birlikte, karşılıklı bir akit olarak tanımlanabilir.¹³ Nikah, evlenme şartlarına uygun olan ve evlenmeleri önünde dini bir engelin bulunmadığı kadın ve erkeğin kendi iradeleriyle birbirlerini eş olarak kabul ettiklerine dair

¹ Faruk Turgut, “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”, *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, C. 1, S. 1, 2017, s. 94.

² Meryem Tekin Epik, Özal Çiçek, vd., “Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, C. 17, S. 38, 2017, s. 37.

³ Deniz Güler, Nazmi Ulutak, “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”, *Kurgu*, C. 11, S. 1, 1993, s. 52.

⁴ Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku*, Marifet Yayınları, İstanbul 1999, s. 12.

⁵ Adnan Güriz, *Hukuk Başlangıcı*, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı, Ankara 2003, s. 150.

⁶ Yasemin Toros Kurtuluş, *Eski-Orta Asya Türk Devletlerinde Aile Hukuku*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Bursa 2015, s. 7.

⁷ Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, 2. Baskı, Konya 1988, s. 272.

⁸ Kurtuluş, agt, s. 7.

⁹ H. İbrahim Acar, *Ana Hatlarıyla İslam Aile Hukuku*, Ensar Neşriyat Ticaret A.Ş., İstanbul 2018, s. 19.

¹⁰ Belkıs Konan, “Cumhuriyet Öncesi Dönemde Türk Kadınının Aile Hukukundaki Durumu”, *Yasama Dergisi*, S. 33, 2016, s. 13.

¹¹ Sabri Şakir Ansay, “Aile Hukuku”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2-3, Haziran 1952, s. 21.

¹² Ömer Feruh, *İslam Aile Hukuku*, çev. Yusuf Ziya Kavakçı, Sebül Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1994, s. 50.

¹³ Cin, agt, s. 39.

mutabık oldukları bir akittir.¹⁴ Osmanlı Devleti’nde *evlilik akdi* konusunda ve Aile Hukuku’nun kapsadığı diğer meselelerde 16. yüzyıl öncesi farklı içtihatlarla yer verilmiştir. Ancak ilerleyen süreçte Hanefi görüş ağırlıklı bir yapı benimsenmiştir. Burada elbette Hanefi görüşün resmi görüş olarak kabul görmesi etkili olmuştur.¹⁵

18. yüzyıldan itibaren Avrupa’da önemli bir hukuki düzenleme dönemi yaşanarak ciddi bir kanunlaştırma süreci başlamıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise bu durum Osmanlı Devleti’ne de yansımıştır. Özellikle *Tanzimat Fermanı* ilan edildikten sonra kimi zaman yerli, kimi zaman ise ithal kanunları temele alan geniş çaplı ve hukukun farklı alanlarını içeren ciddi bir kanunlaşma süreci yaşanmıştır.¹⁶

1. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Aile Hukuku

1.1. 1917 Hukuk Aile Kararnamesi

Osmanlı Devleti’nde uzunca bir süre İslam Hukuku’nun yanı sıra İslam hukuku ile çelişmeyen örfi hukuk uygulanmıştır. Bu bağlamda temel kaynakla çelişmediği ölçüde kanunname geleneği yerleşmiştir. Ancak Tanzimat dönemi öncesi geniş çaplı bir kanunlaştırma faaliyeti söz konusu olmamıştır.¹⁷ Yapılan kanunnameler de Fatih dönemini takip eden dönemlerde daha çok yenileme şeklinde gerçekleşmiştir. Böylece 19. yüzyıla gelindiğinde toplumun ihtiyaçlarının karşılanması hususunda ciddi eksiklikler ortaya çıkmıştır.¹⁸ Bu dönemde devletin olumsuz gidişatının önüne geçebilmek adına farklı alanlarda yenilikler yapılmıştır. Ancak hukuk konusundaki sorunlar da devam etmiştir. Daha yoğun faaliyetlerin yapılabilmesi adına 1839’da *Tanzimat Fermanı* ilan edilmiştir. Ferman sonrasında ise hem eksikliklerin giderilmesi hem de kötü gidişatı önleyebilmek adına, Tanzimat’ın temel ilkeleri doğrultusunda, yoğun bir kanunlaştırma faaliyeti yürütülmüştür.¹⁹

Bunlar arasında en önemlilerinden biri ise şüphesiz medeni hukukla ilgili kanunlaştırma faaliyetidir. Bu alanda *Mecelle* konuyla ilgili komisyonun çalışmaları sonucu hazırlanıp ilk İslam Medeni Kanun’u olarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun hazırlanışı sırasında Avrupa temelinde veya İslam Hukuku temelinde hazırlanması ile ilgili ciddi tartışmalar yaşanmıştır.²⁰ Ancak, 1855 senesinden itibaren milli nitelikte bir kanun hazırlanması düşüncesi çerçevesince hareket edilmiştir. Bu nedenle Meclis-i Tanzimat içerisinde bir komisyon kurulmuştur. Kısa bir süre çalıştıktan sonrasında ise komisyon dağılmıştır. Kanunun ne şekilde hazırlanacağına ilişkin tartışmalar ise tekrar alevlenmiştir.²¹ Konuyla ilgili bu tartışmalar *Fransa Medeni Kanun*’u iltibas edilerek kanun hazırlanması önerilerine dayanmaktadır.²² Sonraki süreçte ise özellikle *Ahmet Cevdet Paşa*’nın ısrarı sonucu İslam Hukuku temelinde bir medeni kanun hazırlanmasına karar verilmiştir. Kanunun ne şekilde hazırlanacağına karar verildikten sonra da *Ahmet Cevdet Paşa* başkanlığında *Mecelle Cemiyeti* oluşturulmuştur.²³ Yapılan çalışmalar neticesinde ise toplamda on altı kitaptan ve 1851 maddeden oluşan kanun yürürlüğe girmiştir.²⁴ Hanefi görüş çerçevesinde hazırlanan bu kanun, çağdaş medeni kanunların kapsamı içerisinde bulunan miras ve aile hukuku konularını içermemekle birlikte daha çok borçlar hukukuna odaklanmıştır.²⁵ Mecelle’de değinilmeyen aile hukuku konusu Hanefi görüşle çelişmeyecek şekilde farklı zamanlarda yapılan düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır.²⁶ Ancak Aile Hukuku konusundaki en somut adım 1917 Tarihli *Hukuk Aile Kararnamesi* ile atılmıştır.²⁷

Tanzimat’ın ilanı sonrası artarak devam eden Batılılaşmaya ek olarak Birinci Dünya Savaşı’nın gereği olarak erkeklerin cephede olması, bir zorunluluk olarak çalışma hayatına kadınların dahil olmasını böylece sosyal hayattaki değişimi de beraberinde getirmiştir.²⁸ Ayrıca Tanzimat sonrası giderek artan bir şekilde kendini gösteren kadın hakları konusu da *Aile Hukuku* ile ilgili düzenlemeyi gerekli hale getiren başka bir unsurdur. Böylece *Hukuk Aile Kararnamesi* savaş döneminde hazırlanmaya başlanmıştır.²⁹ Kararnamenin hazırlanması için görevlendirilen komisyon 1916 da hazırlıklara başlamıştır. Komisyon üyeleri arasında dönemin önemli hukukçularından Mahmud Esad Efendi de yer almaktaydı. Yine Cumhuriyet ilan edildikten sonra da önemli görevlerde bulunan Mahmud

¹⁴ Ansay, *agm*, s. 22.

¹⁵ Yılmaz Yurtseven, “1917 Tarihli Hukuk-ı Aile Karamamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1-2 (S. Ü. Hukuk Fakültesi 20. Yıl Armağanı), 2003, s. 201.

¹⁶ Cem Baygın, “Tanzimat’tan Günümüze Aile Hukuku’nun Gelişim Sürecine Genel Bir Bakış”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 22, S. 3, 2016, s. 454.

¹⁷ Seda Örsten Esirgen, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türk Hukukunda Kanunlaştırma Hareketleri”, *Adalet Dergisi*, S. 62-63, 2019, s. 430.

¹⁸ Mustafa Şentop, “Tanzimat Dönemi Kanunlaştırma Faaliyetleri Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S. 5, 2005, s. 650.

¹⁹ Esirgen, *agm*, s. 431.

²⁰ Gülher Ulu, “Tanzimat Dönemi Hukukta Modernleşme”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 26, S. 1, 2022, s. 254-255.

²¹ Mücahit Ceylan, “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye’nin Hazırlanışı, Uygulanması ve Kapsamı”, *Adalet Dergisi*, S. 66, 2021, s.710-711.

²² Cihan Osmanağaoğlu Karahasanoğlu, “Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye’nin Yürürlüğe Girişi ve Türk Hukuk Tarihi Bakımından Önemi”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 29, 2011, s.96.

²³ Ceylan, *agm*, s. 711.

²⁴ Karahasanoğlu, *agm*, s.103.

²⁵ Ulu, *agm*, s. 254-255.

²⁶ Ahmet Yasin Küçüktiryaki, *Osmanlı Aile Hukuku Gelenek ve Modern Arasında Hukuk-ı Aile Kararnamesi ve Sadreddin Efendi’nin Eleştirileri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 23.

²⁷ Baygın, *agm*, s. 455.

²⁸ Ahmet Mumcu, Gülnihal Bozkurt, *Türk Hukuk Tarihi*, Turhan Kitabevi, 22. Baskı, Ankara 2020, s. 328-329.

²⁹ Baygın, *agm*, s. 455.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (İSPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

Fevzi Efendi yer almıştır.³⁰ Bu isimlerin dışında zaman zaman farklı görüşleri de savunan, dönemin önde gelen birçok isminin yer aldığı komisyon, çalışmalarını tamamlayarak kararnameyi hazırlamıştır. Dönemin ilim ve fikir insanlarının yaptığı birçok tartışmanın izlerini taşıyan kararname devletin resmi yayın organında yayınlanarak Ekim 1917 tarihinde yürürlüğe konulmuştur.³¹

Sadece Hanefî görüş değil diğer görüşlere de yer veren kararname iki kısım ve dokuz bölümden oluşmaktaydı. Toplam 157 madde şeklinde hazırlanmıştı. Evlilik ve evliliğin sona ermesi gibi konulara odaklanmıştır.³² Kararnamede velayet ve nafaka gibi konular çeşitli komisyonlar vasıtasıyla düzenlenmek istense de bu konudaki çalışmalar sonuca ulaştırılamamıştır. Kararname *İslam Aile Hukuku* esas alınarak hazırlanmıştır. Ancak yalnızca Müslümanlar için değil Hristiyanlık ve Musevilik dinlerine inanlar için de yapılan düzenlemeler kararnamede yerini almıştır. Böylece devletin tüm vatandaşlarını ilgilendiren *Aile Hukuku* konusu aynı kararnamede yer alarak metinsel bir bütünlük oluşmuştur.³³

1.1.2. Kararnameye Giden Süreç

Tanzimat Fermanı'nı takip eden süreçte her alanda kendini gösteren son derece önemli bir kanunlaştırma süreci yaşanmış, ancak aile hukuku konusu yapılan çalışmaların dışında kalmıştır. Bu nedenle henüz şerri mahkemelerde görülen davalarda hakimlerin hükümlerine fetvalar ve fıkıh kitapları dayanak olmaktadır. Diğer taraftan Hanefî görüş ağırlıklı bir uygulama benimsenmesi de sorunlara diğer içtihatlar ışığında cevap verilmesini engellemekteydi. Bu doğrultuda Aile Hukuku konusundaki sorunların giderek artması da bu konuyla ilgili çalışmaları zorunlu hale getirmiştir.³⁴ Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden süreçte, değişikliğe uğrayan sosyal ve ekonomik şartların da Aile Hukuku konusunun ön plana çıkmasında etkisi vardır. Özellikle çalışan erkek nüfusunun savaşa dahil olması başka bir deyişle cepheye görev alması, sosyal ve iktisadi hayatta bir boşluğu beraberinde getirmiştir. Özellikle iktisadi alandaki bu boşluk kadınlar tarafından doldurulmaya başlanmıştır. Bu durum da yine Aile Hukuku alanında çalışmaları zorunlu hale getirmiştir. Diğer taraftan farklı düşünce yapılarının da Aile Hukuku çalışmalarına etkisi söz konusudur.³⁵ Her ne kadar İslamcılığın etkisi gözlemlenebilir derecede yoğun olsa da Türkçülük ve Batıcılık fikirlerini savunanların da aile sorunları üzerinde durdukları bir süreç yaşanmıştır. Özellikle erkeğin birden fazla kadınla eş olabilmesi durumu üzerinde durulan konular arasındadır.³⁶ Tanzimat sonrası yaşanan önemli değişikliklerden biri de eğitim konusunda kendini göstermiştir. Kızlar için de okullar açılmıştır. Kadınların da eğitim sistemi içerisinde yer almaya başlamaları kadın hakları konusunda yeni bir anlayışı beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda süreli yayınlar çıkartılmıştır.³⁷ Bu süreçte kadın, kamusal alana da dahil olmuştur. Türk kadınının annelik dışında da toplumda var olduğu yüksek sesle savunulan konular arasına girmiştir.³⁸ Bütün bu meseleler yine Aile Hukuku ile ilgili çalışmayı gerekli kılan diğer sebeplerdendir.

1.1.3. Kararnamenin özellikleri

1917 tarihli *Hukuk-ı Aile Kararnamesi* birçok ilki içerisinde barındıran bir kanunlaştırma hareketidir. İslamiyeti benimseyen tüm toplumlar arasında Aile Hukuku konusu çerçevesinde ortaya çıkan ilk kanunlaştırma çalışmasıdır. Başka Müslüman ülkelere de örnek olmanın yanı sıra farklı hukukî terimleri yaygın olarak kullanıma sunmuştur.³⁹

Kararname Müslümanlara yönelik hükümler ihtiva etmesinin yanı sıra Musevileri ve Hristiyanları da ilgilendiren hükümler içermektedir. Böylelikle üçlü bir karakter taşımaktadır.⁴⁰ Gayr-ı Müslim vatandaşlar için eklenecek hükümler hazırlanırken kendi dini liderlerinin verdiği bilgilerden yararlanılmıştır. Diğer taraftan Müslüman vatandaşlarla Müslüman olmayan vatandaşların birlikte tabi oldukları, yani her iki kesimi de ilgilendiren hükümler de vardır.⁴¹ Bu hususta konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Osmanlı aile yapısının karakterini de incelemek gerekmektedir. Aile yapısı Osmanlı Devleti'nde farklılıklar içermekle birlikte bu farklar daha çok bölgesel özellik taşımaktadır.⁴² Diğer taraftan kararnamede Müslüman olmayan vatandaşlar için de hükümlerin yer alması; Osmanlı Devleti'nin farklı dine inan insanları içerisinde barındıran sosyal yapısıyla ilgili

³⁰ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2008, s. 574.

³¹ Ensar Durmuş, Mehmet Ali Yargı, "1917 Tarihli Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi'ne Yöneltilen Eleştiriler", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 15, 2019, s. 314-315.

³² Taha Yılmaz, "1917 Hukuk-ı Aile Kararnamesinin Teşekkülü, Klasik Fıkıhtan Ayrılan Yönleri ve Aile Hukuku Bağlamında Kararnamenin İhtiyaç Olma Olgusu", *Diyanet İlmî Dergi*, C. 60, S. 2, Haziran 2024, s. 627.

³³ Mumcu, Bozkurt, *age*, s. 329.

³⁴ Küçükütyaki, *age*, s. 28-29.

³⁵ Hayrunissa Özdemir, "Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde Nişanlanma ve Evlenme", *Kaide Dergisi (ASBÜ Uluslararası Aile Araştırmaları Dergisi)*, C. 1, S. 1, 2023, s. 64.

³⁶ Ekinci, *age*, s. 574.

³⁷ Küçükütyaki, *age*, s. 31.

³⁸ Yurtseven, *agm*, s. 212.

³⁹ Yılmaz, *agm*, s. 629.

⁴⁰ Cem Baygın, *agm*, s. 455.

⁴¹ Hayrunissa, *agm*, s. 66.

⁴² İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul 2001, s. 2.

olan bu durum, dönemin bir gerçeği olarak benimsenmiş olsa da bazı kesimler tarafından eleştirilen bir konu olmuştur.⁴³ Farklı dinlere ait hükümleri barındıran kanunlaştırma hareketi sık rastlanan bir durum olmamakla birlikte 1830'da Rusya'da görülmektedir. Rusya Medeni Kanunu'nda da bu hususa benzer bir durum söz konusudur.⁴⁴

Kararnamenin önemli özelliklerinden biri de kararnamede farklı içtihatlar yer verilmesidir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde Hanefi görüş resmi nitelik taşımaktadır. Yine Mecellede de Hanefi görüş hakimdir. Oysa kararname ile bu resmi içtihadın dışına çıkmıştır. Böylelikle diğer içtihatlardan da yararlanılmıştır.⁴⁵ Örneğin nikah akdi konusunda Maliki görüşten yararlanılarak akdin önceden ilanı şartı getirilmiştir. Deli olarak kabul edilen şahsın evliliği ile ilgili bir örnekte Şafi görüşten yararlanılmıştır. Böyle durumda olan bir erkeğin evlendirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Haber alınamayan eşin gaipliği noktasında, gereken sürenin belirlenmesinde ise Maliki görüş kıstas olmuştur.⁴⁶ Örnekleri arttırmak da mümkündür.

1.1.4. Kararnameyle Uygulanmaya Başlanan Yenilikler

Kararname, dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda, son derece önemli ve yenilikçi uygulamaların hayata geçirilmesini sağlamıştır. Bu uygulamalardan biri *Nişanlanma* kavramıdır. İslam Hukuku içerisinde de yer alan bir kavram olmasına rağmen, ilk kez kararname ile düzenlenmiştir. Birinci ve ikinci maddelerde kavramın hukuki durumuna açıklık getirilmiştir.⁴⁷ Kararnamede nişan kavramının Nikah akdi anlamına gelmediği belirtilmiştir. Sona ermesi durumunda ise hediyelerin hibe olarak kabul edileceği hükme bağlanarak, iade edilemeyeceği konusuna da açıklık getirilmiştir. Ayrıca herhangi bir tazminat konusuna da değinilmemiştir.⁴⁸

Kararname ile nikahın ve boşanmanın mahkeme tarafından tescil edilmesi ilkesi getirilmiştir. Böylece bu kavramlar için idarenin denetimi sağlanmıştır.⁴⁹ Nikah öncesi konuyla ilgili bir mani olup olmadığının da belirlenebilmesi için nikahın, kadı ya da yetkilendirilmiş vekil önünde gerçekleştirilerek, evlilik öncesi ilanı zorunlu hale getirilmiştir.⁵⁰ Ayrıca kararname ile evlilik yaşı hususunda da sınırlama getirilerek çocuk yaştaki evliliklerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.⁵¹ Bu konuda kararname, erkekler için on sekiz ve kızlar için ise on yedi yaşın tamamlanmasını yaş şartı olarak belirlemiştir. Kızlar ve erkekler için bu ayrımın dışında başka bir ayrım daha söz konusudur. Bu ayrım rüşt yaşına erişmiş erkekler dilediği gibi evlenebilme hakkına sahipken aynı durumdaki kızların evlilikleri hususunda ailelerinin itirazının olup olmadığının sorulması ilkesidir.⁵² Ayrıca akıl hastalarının evlenebilmesi hususunda da kararname yeni anlayış getirmiştir. Klasik fıkıh bu konuyu velilerin iznine tabi tutarak onların izni ile evliliği mümkün kılmaktaydı. Kararnamenin bu konuda getirdiği yenilik ise zaruret haline bağlamıştır. Zaruri bir durum sonucu hâkim kararıyla ve ancak velileri aracılığıyla nikah söz konusu olabilecekti. Ancak zaruret durumu net bir şekilde ifade edilmeyip hâkimin kararına bırakılmıştır.⁵³ Bu hususta Şafi içtihattan yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber hangi hallerin zaruret oluşturduğuna bakıldığında, nikahın belirli bir iyileşmeyi sağlayabileceği durumlar, böyle bir durumdaki kadının hamileliği gibi haller zaruri bir durumu ortaya çıkartabilmektedir.⁵⁴

1917 Tarihli *Hukuk Aile Kararnamesi* ile sağlanılmaya çalışılan en önemli unsurlardan biri de çok eşlilik konusundaki sınırlamadır. Bu konuda kadının görüşü de önemli hale gelmiştir.⁵⁵ Kadın evleneceği adama bu hususta şart koyabilme hakkına sahip olmuştur. Çok eşliliğin kalkması gerektiğini savunan kesimlerin varlığı bu konuda adım atılmasını gerekli hale getirmiş böylece *Hanbeli* içtihat doğrultusunda hüküm hazırlanmıştır.⁵⁶

Kararname ile boşanma konusunda da önemli gelişmeler söz konusudur. Özellikle kadınların boşanma isteklerine gerekçe olabilecek nedenler artırılmıştır.⁵⁷ Bilindiği üzere İslam Hukuku boşanma konusundaki yetkiyi erkeğe vermiştir. Erkek, iradesini kullanarak nikahı sonlandırma hakkına sahiptir. Bu duruma ek olarak, erkeğin kadına boşanma yetkisi verdiği ve tarafların anlaşması esasına dayalı boşanma, başvuru yöntemleri arasındadır.

⁴³ Ercan Karaismailoğlu, "Ahkâm-I Şahsiye Komisyonunca Aile Hukukuna Dair Yapılan Çalışmalar", *Adalet Dergisi*, S. 71, 2023, s. 32.

⁴⁴ Ekinci, *age*, s. 575.

⁴⁵ Küçüktiryaki, *age*, s. 34.

⁴⁶ Hayrunissa, *agm*, s. 65.

⁴⁷ Abdurrahman Yazıcı, "Osmanlı Hukûk-ı Âile Kararnâmesi (1917) Ve Sadreddin Efendi'nin Eleştirileri", *Ekev Akademi Dergisi*, S. 62, 2015, s. 571.

⁴⁸ Yılmaz, *agm*, s. 634-635.

⁴⁹ Küçüktiryaki, *age*, s. 35.

⁵⁰ Ekinci, *age*, s. 575.

⁵¹ Karaismailoğlu, *agm*, s. 533.

⁵² Yurtseven, *agm*, s. 227.

⁵³ Yılmaz, *agm*, s. 637-638.

⁵⁴ Hayrunissa, *agm*, s. 72.

⁵⁵ Baygın, *agm*, s. 456.

⁵⁶ Küçüktiryaki, *age*, s. 36.

⁵⁷ Karaismailoğlu, *agm*, s. 533.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (ISPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

Bunların dışında hâkim tarafından gerçekleştirilen boşanma çeşidi de söz konusudur.⁵⁸ Erkeğin inisiyatifi sonucu gerçekleşen boşanma, *talak* olarak adlandırılmaktadır.⁵⁹ Esasen erkek tarafından nikah akdinin sonlandırılması şeklinde gerçekleşmektedir.⁶⁰ Hâkim tarafından gerçekleştirilen boşanma ise *tefrik* olarak ifade edilmektedir. Kadının mahkemeye müracaat etmesi ile süreç başlamaktadır. Geçerli nedenler söz konusu olduğu zaman hâkim kararıyla sonuca varılmaktadır.⁶¹ Osmanlı hukuk sisteminde, bu tür boşanmalara gerekçe olarak gösterilebilecek nedenler arasında cinsel birleşmeye engel teşkil eden kusur ve hastalıklar, bazı içtihatlarla göre erkeğin nafaka sağlayamaması, içtihatlar arasında farklı yorumlara konu olan gaiplik, kötü muamele ve geçimsizlik yer almaktadır.⁶² Boşanma hususunda kararname ile sağlanan en önemli gelişme bu gibi konularda kendini göstermiştir. Kadının boşanma talebi için geçerli olan gerekçeler artırılmıştır. Kısaca Hanefi içtihat dışında diğer içtihatlardan da yararlanılarak *tefrik* gerekçesi genişletilmiştir.⁶³

1.2. Cumhuriyet Dönemi Aile Hukuku Çalışmaları

Cumhuriyetin ilan edilmesi sonrası ciddi bir ilerleme arzulanmaktaydı. Hukuk konusu yine ilerlenmek istenen konuların başında gelmekteydi. Bunun önemli nedenlerinden biri hukuk yapılanmasının özne olarak doğrudan insan unsuruyla ilgili olmasıdır.⁶⁴ Böylece hukuk yapılanmasına önem verilerek Avrupa menşeli kanunlar temele alınarak hukuk devrimi gerçekleştirilmiştir. Ancak bu kanunların kabul edilmesinden önce gerekli kanunların hazırlanabilmesi için komisyonlar kurulmuş ve çalışmalar bu komisyonlar vasıtasıyla yürütülmüştür. Bu komisyonlardan medeni hukuk ile ilgili çalışmalar yürütecek olan komisyon ise *Ahkam-i Şahsiye* ve *Vacibat* komisyonlarıdır. Özellikle Aile Hukuku noktasında önemli bir komisyon olan *Ahkam-i Şahsiye* komisyonu yeni Türk devletin kendi kimliğini oluşturabilmesi adına ciddi çalışmalar yürütmüştür.⁶⁵

İlk olarak komisyon tarafından 1923 yılında *Hukuk Aile Kanun Layihası* hazırlanmıştır. Bu tasarı 1917 *Hukuk Aile Kararnamesi* ile birebir benzer ilkelere dayanan bir çalışmaydı.⁶⁶ Tek fark erkeğin nikah sırasında kadına *talak* yetkisi verebilmesiydi.⁶⁷ Böylece komisyonun bu ilk çalışmaları istenilen sonucu ortaya çıkartamamış bu nedenle çalışmalara ara verilmiştir. 1924 yılında ise aynı isim ve gerekli kanunların bir an önce hazırlanması göreviyle komisyon tekrar oluşturulmuştur. Bu yeni komisyon gerekli çalışmaları yaparak bir tasarı oluşturmuştur. Yeni tasarı 142 madde şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu tasarı yine 1917 tarihli kararnameye benzer bir tasarıdır.⁶⁸ Tasarı çok eşliliğe şartlı bir şekilde izin vermemekteydi. Ancak bazı kesimler tarafından da eleştirilen bir tasarıydı.⁶⁹ Tasarıyla ilgili diğer bir husus adliye encümenine verildikten çok sonra okunmasıdır. Bir yıldan fazlaca bir süre bekledikten sonra hatta *Medeni Kanun* kabul edildikten sonra okunabilmiştir.⁷⁰

Vacibat komisyonu ise yaptığı çalışmalar sonucu 251 madde şeklinde bir tasarı hazırlamıştır. Yerel ve batılı özelliklerin karması şeklindeki bu medeni kanun tasarısı toplumun o anki ihtiyaçlarını karşılama noktasında eksiklikler içermekteydi.⁷¹ Nihayet 1907 tarihli *İsviçre Medeni Kanun*’u 1926 tarihinde tercüme edilmek suretiyle *Türk Medeni Kanun*’u olarak kabul edilmiştir. Böylece bu konudaki sorunların çözümünü sağlanmıştır.⁷²

2. Isparta Resmî Vilayet Gazetesi Özelinde Aile Hukuku Uygulama Örnekleri

2.1. Resmi Taşra Basını ve Isparta Vilayet Gazetesi

Osmanlı Devleti’nde ilk süreli yayın Fransız İhtilali sonrası ortaya çıkmıştır. Fransız elçiliği tarafından İstanbul’da kurulan matbaada basılmak suretiyle *Bulletin de Nouvelles* isimli süreli yayın çıkartılmaya başlandı. Bu gelişme Osmanlı Devleti’nde süreli yayın tarihini de başlatmış oldu. Devam eden süreçte de buna benzer yayınların sayısı artarak devam etti.⁷³ Ancak Osmanlı Devleti’nde süreli yayın tarihinin en önemli adımlarından

⁵⁸ Halil Cin, *Eski Hukukumuzda Boşanma*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Konya 1988, s. 36.

⁵⁹ Feruh, *age*, s. 138.

⁶⁰ Yaman, *age*, s. 76.

⁶¹ Acar, *age*, s. 236.

⁶² M. Akif Aydın, “Osmanlı Hukukunda Kazai Boşanma ‘Tefrik’”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 5, S. 5, 1986, s. 2-3.

⁶³ Baygın, *agm*, s. 456.

⁶⁴ Yasin Sezer, “Cumhuriyet ve Hukuk Devrimi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, 1999, s. 40.

⁶⁵ Karaismailoğlu, *agm*, s. 528-529.

⁶⁶ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 307.

⁶⁷ Cin, *Eski Hukukumuzda Boşanma*, s. 136.

⁶⁸ Doğan Koçak, “17 Şubat 1926’da Kabul Edilen Türk Medeni Kanunu’na Göre Türk Kadınının Hak ve Özgürlükleri”, *Atatürk Dergisi*, C. 8, S. 1, 2019, s. 83.

⁶⁹ Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 308.

⁷⁰ Karaismailoğlu, *agm*, s. 549-550.

⁷¹ Halil Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, s. 308.

⁷² Baygın, *agm*, s. 457.

⁷³ Mehmet Ali Karaman, “Osmanlı Modernleşmesinde Basın”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 32, 2015, s. 136-137.

biri ise şüphesiz 1831 de *Takvim-i Vekayi* gazetesinin çıkartılmasıdır. Basım dili olarak tamamen Türkçeyi kullanan gazete devletin ilk resmî gazetesi olma özelliği taşımaktadır.⁷⁴

Osmanlı basın yayın tarihine dair bir başka önemli gelişme ise *vilayet gazeteleri* ile kendini göstermiştir. Bazı illerde vali veya görevlendirilen mektupçunun idaresinde gazeteler çıkartılarak taşrayla merkez bütünleştirilmeye çalışılmıştır.⁷⁵ Aslında resmî taşra basının ortaya çıkışı Tanzimat sonrası yönetim anlayışında meydana gelen değişimle de ilgilidir. 1864 tarihli *Vilayet Nizamnamesi* idari yapılanmada önemli bir değişimi ifade etmektedir. Bununla birlikte kültürel değişimi de beraberinde getirmiştir. Vilayetlerde matbaalar kurulmuştur. Bu matbaalar birçok resmî görevin yanı sıra vilayet gazetelerinin basımını da üstlenmişlerdir. Bunlardan ilki *Rusçuk* vilayetinde 1865 yılında ilk sayısı çıkan *Tuna Vilayet Gazetesi* olarak kabul edilmektedir. Takip eden yıllarda da geniş Osmanlı coğrafyası içerisinde sayıları artarak devam etmiştir.⁷⁶ İlk etapta toplumda birleştirici bir unsur olarak ortaya çıkmışlardır. Bu bakımdan bu gazetelerin ilk örnekleri sadece Türkçeyi kullanmak yerine yayımlandıkları bölgede konuşulan dili de kullanarak çıkartılmışlardır.⁷⁷ Çıkartılan yasalar, zabıta olayları, atamalar, bölgeyle ilgili diğer haberler bu gazeteler vasıtasıyla okura sunulmaktaydı.⁷⁸ Kültürel anlamda önemli bir adım olan *Resmî Vilayet Gazeteleri* geniş Osmanlı coğrafyasına etki etmiştir. Bir kısmı cumhuriyet öncesi dönemde kurulan çok sayıda gazete, mevcut geleneği Cumhuriyet döneminde de bir süre daha sürdürmüştür.⁷⁹

Bu geleneği sürdüren gazetelerden biri de *Isparta Resmî Vilayet Gazetesi* olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazete ilk sayısını Nisan 1923 tarihinde çıkartmıştır. Çarşamba günleri olmak üzere haftalık olarak okura sunulmuştur.⁸⁰ Gazetenin ilk sayfasının en üst kısmında *Halkın faidesine hadim, haftada bir (Çarşamba) günü çıkar resmî vilayet gazetesidir* ifadesi yazmaktadır. Gazetede yerel ve ulusal haberlerin yanı sıra dış haberlere de yer verilmiştir.⁸¹ Bununla birlikte gazetenin yayın hayatı 1948 yılında sona ermiştir.⁸²

2.2. Aile Hukuku Uygulama Örnekleri

Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait önemli bir kaynak olan *Isparta Resmî Vilayet Gazetesi* farklı haberlerin yanı sıra Aile Hukuku için son derece önemli olan mahkeme ilanlarını da sütunlarına taşımıştır.⁸³ Bunlardan biri gazetenin sütunlarında şöyle yer almıştır.

“Senirkent Pazar mahallesinden İsa oğlu Ali kerimesi Havva ile mahalle-i mezkûrdan zevci bezirgan oğlu Halil meyanlarında muhtesip feshi nikah davasının gıyaben icra kılınan mahkeme neticesinde müddei mezbure Havva ile merkurum beyninde mevcut ve münakid nikahın feshine ve sarf-ı mahkemenin merkurum uhdesine tahmiline 2 kanunusani 1926 tarihinde kabli itiraz ve temyiz olmak üzere karar verilerek bu babdaki ilan sureti la celettebliğ ve mübaşir tarafından muharrer şerhde merkurum askere sevk olunarak avdet etmediği ve hayat memati meçhul bulunduğu beyanıyla bila tebliğ iade kılınmış ve ilan suretinin bir nüshası mahkeme divanına taallük kılınmış olmasıyla usul hukuku yenin madde-i mahsusasına tevfikân ilan olunur.”⁸⁴

Cumhuriyet hukuk devrimini inşa etmeden hemen önceki sürece bakıldığında İslam dinini benimseyen bütün Türk devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de kendine özgü bir hukuk anlayışı hakimdir.⁸⁵ Bu hukuk yapılanmasının temeli ise İslam Hukuku çerçevesinde şekillenmiştir. Aile hukuku da bu çerçevede şekil almıştır.⁸⁶ Hukuk devrimi öncesine ait, kadının *nikah feshi* talebiyle mahkemeye başvurduğu bu uygulama örneği de bu doğrultuda değerlendirilmelidir. Bilindiği üzere İslamiyet evlilik kurumuna önem vermektedir. Bazı gerekli haller dışında boşanma hoş karşılanmamaktadır.⁸⁷ Buna rağmen boşanma kavramına da açıklık getirilmiştir. Erkeğe ait olan bir yetki olmakla birlikte çeşitli şekillerde gerçekleştirilmekteydi.⁸⁸ Bu doğrultuda üç çeşit boşanmadan bahsetmek doğru olacaktır. Bunlar *Talak*, *Muhala* veya *Hul* ve *Tefrik* olarak isimlendirilebilir.⁸⁹ Örnek yargısal boşanma yani *Tefrik* ile ilgilidir. Bilindiği üzere kadın İslam hukuku çerçevesinde evliliği sona erdirmeye hakkına sahip değildir. Buna rağmen bazı şartlar doğrultusunda nikah feshi için mahkemeye başvurma hakkına da

⁷⁴ Mustafa Furkan Keskenler, Eyüp Fatih Keskenler, “İlk Resmî Türk Gazetesi: Takvim-i Vekayi”, *Takvim-i Vekayi*, C. 3, S. 1, 2015, s. 3.

⁷⁵ Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 31.

⁷⁶ Semra Ulus, “Yerel Basınımız”, *Marmara İletişim Dergisi*, C. 3, S. 3, 2014, s. 77-78.

⁷⁷ Atilla Girgin, *Türkiye'de Yerel Basın*, Der Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2009, s. 80-81.

⁷⁸ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015, s. 35.

⁷⁹ Selehattin Çavuş, “Aksaray Vilayet Gazetesi'nde Cumhuriyet'in İlk Yılları ve İnkılaplar (1929-1930)”, *Erciyes İletişim Dergisi*, C. 5, S. 4, 2018, s. 40.

⁸⁰ Bülent Varlık, “Millî Mücadele ve Cumhuriyet Dönemlerinde Vilayet Gazeteleri (1919-1970)”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Araştırmaları Dergisi*, S. 39, 2015, s. 447.

⁸¹ *Isparta Gazetesi*, S. 67, 28 Zilhicce 1342, 30 Temmuz 1340, s. 1.

⁸² Varlık, *agm*, s. 447.

⁸³ “Isparta Mahkeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 67, 28 Zilhicce 1342, 30 Temmuz 1340, s. 4.

⁸⁴ “Senirkent Muhakeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 147, 10 Şubat 1926-28 Receb-i Şerif 1344, s. 6.

⁸⁵ Sezer, *agm*, s. 40-41.

⁸⁶ Ansay, *agm*, s. 21.

⁸⁷ Acar, *agm*, s. 171.

⁸⁸ Cin, *Eski Hukukumuzda Boşanma*, s. 36.

⁸⁹ M. Akif Aydın, *Osmanlı Devleti'nde Hukuk ve Adalet*, Klasik, İstanbul 2014, s. 217.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (ISPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

sahiptir.⁹⁰ Bu hususta mezhepler arası farklılıklar olmakla birlikte hastalık, delilik evin geçimini karşılayamama, erkeğin kötü davranışı gibi nedenler mahkeme yoluyla boşanmaya gerekçe olabilmektedir.⁹¹ Bunlara ek olarak eşin gaipliği de tefrik nedenlerindendir. Gaip, evini bir şekilde terk eden ve sağ olmasına rağmen evine gelmeyen kişi için kullanılmaktadır. Bu konudaki bekleme süresi ise mezheplere göre farklılıklar içermektedir. Bu örnekte görüldüğü üzere kişinin gaipliği hükme kaynak olmuştur.

Başka bir uygulama ise:

“Isparta Karaağaç mahallesinden Halil oğlu kerimesi Emine’nin zevci Debbaghane mahallesinden Çavuş oğlu Hasanın Mehmed Hisar efendi mahallesinden hacı Kadir oğlu kerimesi Şefika’nın zevci aynı mahalleden saraylı oğulları Halil’in ali aleyhlerinden yapılan feshi nikah davalarından dolayı eyyamı muayyenlerinde ispat vücut etmeleri Isparta gazetesi ile ilan edildiği halde gelmediklerinden gıyablarında nikahlarının feshine Emine’nin zevci Muhammed için 15 temmuz 341 tarihi ve 353-316 numrolu ve Şefika’nın kocası ali için 9 temmuz 341 ve 337-307 numrolu kararlar verilmiş olduğundan bu ilan tarihinden de bila itibar 15 gün zarfında Muhammed ve alinin Isparta mahkeme-i asliye hukuk dairesine müracaat etmeleri aksi takdirde itiraz hakları sakıt kalarak ilamları katileşeceği ilan olunur.”⁹²

Bu şekilde kayda geçmiştir. Bu örnekte de mahkemeye sunulan gerekçe yine gaipliktir. Bilindiği üzere gaiplik hususunda gaipliği boşanma nedeni sayabilme ve gaiplik için bekleme süresi noktasında mezhepler arası farklılıklar vardır. Hanefi görüş, doksan sene ya da akranlarının yaşam süresi kadar beklenmesini savunmaktadır. Şafi görüşte Hanefi görüşe benzer şeklide ya emsallerin yaşam süresini ya da gaip hakkında kesin bilgiye ulaşmayı savunmaktadır. Böylece her iki görüş içinde gaiplik ulaşılabilir bir nikah feshi sebebi değildir.⁹³ Maliki görüş ise kadının başvurusu sonucu nikahın feshi için gerekli süreyi dört sene olarak hükmetmektedir. Gerek Maliki görüş gerekse Hanbeli görüş bu hususu tefrik sebebi olarak görmektedir. Yine 1917 tarihli *Hukuk Aile Kararnamesi* gaiplik noktasında Maliki içtihadı dayanak almıştır.⁹⁴ Kararnamenin 126 ve 127. maddeleri bu hususu düzenlemekteydi.⁹⁵ Gaip eşin durumu hakkında bilgi alınmadığı zaman mahkeme tarafından belirlenen dört senelik süre zarfında hala eşten haber alınmaz ve kadın nikahın feshi konusundaki kararında ısrarcı olması durumunda nikah feshedilir.⁹⁶

Isparta gazetesinde yer alan başka bir karar da şöyledir:

“Isparta’nın çukur karyesinden Cabbar oğlu Muhammed tarihinden 6 sene mukaddim askere gidip el yevm hayat ve mematinin haber alınmadığı gibi emsalleri terhisan memleketlerine avdet ettikleri halde merhumun avdet etmemesinden dolayı zevcesi Musa oğlu Mustafa’nın kerimesi Havva tarafından aleyhine ikame olunan meyanelerinde münakıd nikahın feshi davasının mahkemesi 25 teşrin-i sani 341 tarihinde alaturka saat 3 raddesinde Isparta mahkeme-i asliye hukuk kısmında tetkik ve icra edileceğinden yevmi mezkurede merhumun mahkeme-i mezkurede hazır bulunması aksi takdirde mahkemenin gıyabında ruhiyyet edileceği lan olunur.”⁹⁷

Gaiplikle ilgili bu uygulamada, gaip olduğu iddia edilen kişinin son olarak askere gittiği ifade edilmektedir. Bu noktada gerek İslam hukuku açısından gerekse 1917 tarihli kararname açısından değerlendirildiğinde hayati şüphenin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi dönemin sosyal şartlarının şekil verdiği *Hukuk Aile Kararnamesi* hayati durumundan haber alınamayan eşin gaipliğine açılık getirmiştir. Örnekte olduğu gibi hayati durumu hakkında bilgi alınamayan gaip şahsı konu alan 127. madde ile de nafaka bırakarak gerçekleşen gaipliği nikahın feshedilebilmesi için gerekçe kabul etmiştir. Bununla birlikte aynı maddede, savaş sırasında gaip olduğu düşünülen şahıs için bekleme süresinde değişiklik söz konusudur. Böyle bir durumda gaip kararı için bekleme süresi, savaşta esirlerin yaşam bölgelerine döndüğü tarihten itibaren bir yıl olarak belirlenmiştir.⁹⁸

Belirtmek gerekir ki nikah feshi için geçerli bir neden olan gaiplik kavramının başka sosyolojik ve iktisadi sonuçları da söz konusudur. Bunu yansıtan bir örnek şöyledir:

“Uluborlu’nun Helence mahallesinden Hamit oğullarından Hüseyin oğlu 290 tevellüdlü Abdullah umumi seferberlikte emsalleriyle askere sevk olunarak merhumun emsalleri terhisan avdet edip merhum el yevm avdet etmediğinden ve mematinin zannı galebe hasıl olmakta bulunduğundan vefatına hükmü itasıyla emvalinin beynel varise tefrik ve taksimi biraderleri Hüseyin ve Muhammed taraflarından talep ve dava olduğu ve bu baktaki muhakeme teşrinievvel 926 cumartesi günü Uluborlu mahkemesi hukuk kısmında icra edileceğinden

⁹⁰ Yaman, *age*, s. 95-96.

⁹¹ Mumcu, Bozkurt, *age*, s. 114-115.

⁹² “Isparta Muhakeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 150, 3 Mart 1926-20 Şaban 1344, s. 4.

⁹³ Acar, *age*, s. 246.

⁹⁴ Yaman, *age*, s. 100-101.

⁹⁵ Aydın, *Osmanlı Devleti’nde Hukuk ve Adalet, Klasik*, s. 242.

⁹⁶ Cin, *Eski Hukukumuzda Boşanma*, s. 131.

⁹⁷ “Isparta Muhakeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 132, 10 Rebiulahir 1344, s. 4.

⁹⁸ Ebru Kayabaş, *Hukuk-ı Aile Kararnamesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002, s. 116-117.

veymi mezkurede merhum Abdullah'ın mahkeme-i mezkurede ispat vücud etmesi aksi takdirde mahkemenin gıyaben ruiyyet edileceği...⁹⁹

Bu uygulama gaip olduğu iddia edilen şahsın mirası noktasında bir adli olaydır. Bilindiği üzere gaip olduğu iddia edilen kişinin ölümünden emin oluncaya kadar miras noktasındaki hakları devam etmektedir. Hatta ölümü kesinleşinceye dek gaip şahsın malları hukuki olarak koruma altındadır.¹⁰⁰ Kişinin şahsi mallarındaki bu durum mirasçılığı noktasında da devam etmekteydi. Yani kişinin gaip olduğu iddia edilen dönemde bir yakınından kişiye kalan mirasta da şahsın hakkı vardır. Durum netleşinceye kadar mirastaki payı şahsa devredilmese bile bekletilirdi. Bir şekilde dönerse miras payını devralır aksi durum netleşirse de payı üzerinde varislerin hakkı doğardı.¹⁰¹ Bu husustaki temel prensip gaip kişi hakkında net bilgi sahibi oluncaya dek hayatta olduğunun kabul edilmesidir. Ancak bu belirsizliğin giderilmesi için de farklı görüşler söz konusudur. Bu farklılıklar özellikle beklenmesi gereken süre hususundadır.¹⁰² Bütün farklı görüşlere rağmen süreç mahkemeye başvuruyla başlar, olayın ne şekilde gerçekleştiği de önemli bir kıstas olarak hâkim kararıyla sorun çözüldü. Tabi her koşulda belirli bir sürenin geçmesi zaruri bir noktaydı.¹⁰³

Başka bir nikah feshi davası yine gaiplik hususundadır.

“İsparta'nın Keçiborlu nahiyesinde Çığırılı karyesinden Gazlıcı oğlu biraderzadesi Mehmed Emin ve Keçiborlu'nun Ebir karyesinden Nasuh oğullarından Süleyman Mehmed ve mir ramazan ve Karahisar sahibi vilayetin nure mahallesinde 423 numrolu hanede mukid adalı oğlu hasan mahdumu İbrahim aleyhlerine zevceleriinin feshi nikah davalarının gıyaben cari mahkemeleri neticelerinde nikahlarının feshine karar verilmiş olduğundan merhumun hakkı itirazları varsa bu tarihten 15 gün zarfında Isparta mahkeme-i asliye hukuk kısmına müracaat etmeleri aksi takdirde mezkur hükümleri kesbi katıyyet ederek hakkı itirazları sakıt olacağı ilan olunur.¹⁰⁴”

Dönemin sosyal şartları bu ve benzeri durumları beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan mağduriyetlerin giderilebilmesi için benzer örnekleri artırmak mümkündür.

Bir örnekte: Ümmü isimli kadının seferberlik sırasında askere gidip dönmeyen eşi için açtığı *Nikah Feshi* davası sonucu belirtilen süre zarfında gelmemesi durumunda gıyaben karar verileceği belirtilmektedir.¹⁰⁵

Başka bir örnek: Burdurun Ürgüplü Köyü nüfusuna kayıtlı Muhammed isimli şahsın eşi tarafından açılan bir Nikah Feshi davası konuludur. Ayrıntıda şahıs katl meselesi sonrası firar etmiş ve uzunca bir süre kayıp durumdadır.¹⁰⁶

Bu örnekte şöyledir. Isparta'da Musa ve Ahmed isimli şahıslar aleyhlerine eşleri tarafından açılan bir nikah feshi konulu dava sonucu mahkeme feshe karar vermiştir. Ve şahıslara verilen on beş günlük süre dolduğu takdirde sonucun kesinleşeceği bildirilmektedir.¹⁰⁷

Başka bir örnekte; Senirkent'e bağlı karib köyünden Hüsna isimli kadının eşi Hasan'la olan nikahının sonlanması için mahkemeye başvurusu söz konusudur. İddiada Hasan'ın seferberlik nedeniyle askerlik için ayrıldığı ancak geri gelmediği belirtilmiştir. Belirtilen tarihte merhum hazır bulunmaz ise aleyhte karar alınacağı ilan edilmektedir.¹⁰⁸

Aynı gerekçeye dayanan bir örnek; Sorkuncak köyünden Asiye'nin Bekir Çavuş oğlu Ali ile olan evliliğinin sonlandırılması için yaptığı başvurunun gerekçesi yine en son askerlik için ayrılan eşin gaipliği ile ilgilidir.¹⁰⁹

Buna benzer başka örnekte yine nikahın sona erdirilmesine yöneliktir. Senirkent'e bağlı Pazar mahallesinde Havva'nın, yine askere gidip bir daha haber alınamayan, eşi Halil'le olan nikahlarının sonlandırılması için açtığı davada belirtilen sürede hazır bulunması yoksa kararın aleyhinde sonuçlanacağı belirtilmiştir.¹¹⁰

⁹⁹ “Uluborlu Muhakeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 174, 25 Ağustos 1926-18 Sefer 1345, s. 4.

¹⁰⁰ Veysel Gürhan, “Osmanlı Devleti'nde Kayımlık Müessesesinin: 18. Yüzyıl Diyarbakır Şer'iyye Sicillerine Göre Kayımlık Müessesesinin Hukuki, İdari ve Sosyal Olarak Uygulanışı”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S. 4, 2017, s. 1076.

¹⁰¹ Topcuoğlu, Ali Aslan, “İslâm Hukukunda Gâibin / Kayıp Kişinin Hükmen Ölü Sayılmasına Kadarki Süreçte Mallarının Yönetimi “Türk Medenî Kanunu ile Mukayeseli Olarak”, *Dini Araştırmalar*, C. 7, S. 19, (Haziran 2004), s. 306.

¹⁰² Hatice Kübra Kâhya, “Çareyi Başka Mezhepte Aramak: Osmanlı Aile Hukukunda Mefkûd/Gâib Kocanın Evliliği Problemi”, *İslam Tetkikleri Dergisi*, C. 12, S. 2, Eylül 2022, s. 700-701.

¹⁰³ Ekinci, age, s. 399.

¹⁰⁴ “Isparta Muhakeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 168, 14 Temmuz 1926-6 Muharrem 1344, s. 4.

¹⁰⁵ “Senirkent Hakimliğinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 168, 14 Temmuz 1926-6 Muharrem 1344, s. 4.

¹⁰⁶ “Burdur Muhakeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 168, 14 Temmuz 1926-6 Muharrem 1344, s. 4.

¹⁰⁷ “Isparta Muhakeme-i Asliyesinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 175, 1 Eylül 1926-25 Sefer 1345, s. 4.

¹⁰⁸ “Senirkent Hakimliğinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 173, 18 Ağustos 1926-11 Sefer 1345, s. 4.

¹⁰⁹ “Senirkent Hakimliğinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 173, 18 Ağustos 1926-11 Sefer 1345, s. 4.

¹¹⁰ “Senirkent Sulh Hakimliğinden”, *Isparta Gazetesi*, S. 132, 10 Rebiulahir 1344, s. 4.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (ISPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

Bir diğer uygulamada Senirkent mahkemesine aittir. Yine gaiplik nedeniyle yapılan bir başvuruya ilgilidir. Seferberlik esnasında askere gidip geri dönmeyen şahıs aleyhine açılan davada eşi nikahın feshini talep etmektedir.¹¹¹ Dönemin sosyal şartlarının bir gereği olarak benzer örnekleri artırmak mümkündür.

SONUÇ

Aile kavramı toplumların sosyal yapılarının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle tarihsel süreç içerisinde bütün toplumlar için son derece önemli olmuştur. Bu doğrultuda bu kavramın kendi iç dinamiklerini düzenleyen toplumsal kuralların ortaya çıkışı da zaruri bir durum olarak kendini göstermiştir. Böylelikle toplumlara, döneme ve dönemin şartlarına göre şekillenen bir Aile Hukuku kavramı ortaya çıkmıştır. Türk toplumu için de süreç böyle işlemiştir. Aile kavramı ve aileyi oluşturan bireylere verilen önem İslam Dinin kabul edilmesi sonrası devam etmiştir. Diğer toplumlarda olduğu gibi Osmanlı Devleti de aile kurumuna önem vermiştir. Aile hukuku da şerri hükümler tarafından şekillenmiştir. Özellikle Tanzimat döneminde artarak devam eden yenileşme çalışmaları hukuk alanı için de geçerli olmuş yoğun bir kanunlaştırma süreci yaşanmıştır. Medeni hukuk alanında ise İslam hukuku temelinde hazırlanan Mecelle Osmanlı Devleti'nin ilk medeni kanunu olarak yürürlüğe girmiştir. Dönemin şartlarına uygun ve son derece önemli konulara açıklık getiren kanun, borçlar hukuku konusuna yoğunlaşmıştır. Aile hukuku ise kanunun kapsamına girememiştir.

Tanzimat'la başlayan kanunlaşma çalışmaları yoğun bir şekilde yaşanırken, aile hukuku uzun bir süre bu yenileşmenin dışında kalmıştır. Bu duruma neden olan unsurlardan biri Osmanlı Devleti'nin kozmopolit yapısıdır. Bu kozmopolit yapı aile hukukuna yansımış, farklı düşünceler Aile hukuku noktasında hukuksal birlikteliği de geciktirmiştir. Özellikle Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı gibi gelişmeler sosyal yapıyı derinden etkileyerek önemli bir değişime sebep olmuşlardır. Değişen sosyal ve iktisadi yapı ise, aile hukuku için de çalışmaları gerekli hale getirmiştir. 1917 tarihli kararname de böyle ortaya çıkmıştır. Kararname ile farklı içtihatlardan yararlanılarak kapsamlı bir düzenleme meydana getirilmiştir. Bununla birlikte kararnamenin farklı dinleri de kapsamına alışı önemli bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece aile hukuku alanında tam manasıyla olmasa da hukuki birlik için önemli bir adım atılmıştır. Bu durum Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam edecek, gerçek hukuk birliği ise ancak Cumhuriyet'in hukuk devrimleriyle gerçekleşecektir.

Cumhuriyet ilan edildikten sonraki süreçte ise mevcut gelenek bir süre daha devam edecektir. Bu sadece hukuk alanıyla sınırlı bir gelenek değil kültürel birçok unsuru da içerisinde barındıran bir durumdur. Bu durumun en önemli göstergelerinden biri ise resmi taşra basınıdır. Bilindiği üzere resmi taşra basını Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan kültürel bir kaynaktır. Hukuk uygulamaları özelinde ise yine dönemin sosyolojisinin anlaşılabilmesi adına döneme kaynaklık etmektedirler. Resmi taşra basınında hukukun birçok alanını kapsayan uygulamalara yer verilmiştir. Aile hukuku da yine gazetelerde yer verilen önemli konular arasındadır. Bu çalışmada aile hukuku ve taşra basınından yola çıkarak gerek Osmanlı Devleti'nin son döneminde gerçekleşen savaşların gerekse Millî Mücadele Dönemi'nin topluma etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Uzun süren savaşlar neticesinde ortaya çıkan mağduriyetler uygulamalara da yansımıştır. Gazete sayfalarında çok sayıda mağdur eşin başvurusu sonucu yapılan yargılama söz konusudur. Çalışmayla dönemin sosyal şartlarının etkisi yapılan düzenlemelere etki etmenin yanı sıra uygulamaya da yansıdığı konusu üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Ayrıca basının ait olduğu dönemin bütün kültürel özelliklerini yansıtan önemli bir kaynak olduğu da vurgulanmaya çalışılan başka bir husustur. Ayrıca aile hukuku noktasında Cumhuriyet Hukuk Devrimi'nin en önemli unsurlarından olan 1926 tarihli Medeni Kanun'un kabul edilmesinden önceki süreci kapsayan bu çalışmayla geçiş süreci hakkında bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Böylelikle hukuk devriminin nedenleri ve önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Law comprises the rules that regulate relationships among individuals constituting society, through various sanctions. Among these institutions regulated by law is the family institution. The family institution, which all societies have valued and given importance to throughout history, has been regulated within the scope of Family Law. Engagement, marriage, and divorce are among the primary topics of family law. Guardianship, alimony, and the conditions of marriage or divorce are also regulated by family law. The institution of family is extremely important within Turkish society. Since the earliest Turkish societies, it has been an essential part of the state's most fundamental social group, representing an important tradition. Besides the deep-rooted family tradition, there are also significant legal regulations. After Turks adopted Islam, the family institution continued to be a cherished institution by society. In the Ottoman Empire, the concept of family was among the foremost issues and was regulated based on Islamic Law. Additionally, customary rules emerged as another element guiding the legal structure but were implemented in a manner that did not contradict Islamic Law. Thus, a unique legal tradition was established. This traditional understanding of law continued until Tanzimat period. In the Tanzimat Edict, the legal

¹¹¹ "Senirkent Muhakeme-i Asliyesinden", *Isparta Gazetesi*, S. 174, 25 Ağustos 1926-18 Sefer 1345, s. 4.

structure was identified as one of the reasons for the state's decline, and it was indicated that reforms in this area would be undertaken. During this period, intensive legal efforts were made, leading to a serious codification process.

The codification activities that emerged as a result of the legal structuring that began with Tanzimat showed themselves in many areas of law, ranging from penal codes to land laws. These activities sometimes appeared traditionally and at other times by utilizing imported elements. The first significant work in the field of civil law emerged with the *Mecelle*, which clarified many various topics. One of the most critical shortcomings of this first civil code was its exclusion of family law. The first serious codification activity in the field of family law could only be realized with the *1917 Family Law Decree*. One of the reasons for this delay was the difficulty in achieving consensus due to the existing social structure. However, the advancing process brought new needs. This period, particularly starting with the Balkan Wars and continuing through World War I, also affected the social structure. These new social conditions necessitated work in this area, leading to the emergence of the *Family Law Decree*. With the decree, efforts were made to alleviate the grievances of women concerning issues such as the annulment of marriage, within the limits of the period's conditions. On the other hand, there were also points of criticism regarding this decree. Thus, efforts continued in the Republic period to address the needs in this area. Finally, the regulations in this field were concluded with the adoption of the Turkish Civil Code of 1926, one of the significant elements of the Republican Legal Revolution.

One of the key points examined in this study is to approach the sociology of the period based on the practices before the Republican Legal Revolution. Thus, the needs and expectations of society in the early years of the Republic were examined. The reasons and consequences of the incomplete realization of legal unity were also evaluated. As a result of all these evaluations, the foundations of the legal revolution were analyzed from various perspectives. Comprehensive and original studies based on different interpretations have been carried out on the important topic of family law, both in the context of Islamic Law and the 1917 Family Law Decree. These studies on the applications of family law are mostly limited to the pre-decree period. However, the place of the 1917 Family Law Decree, one of the significant elements of the Ottoman legal tradition, in practice and its transition into the Republican period of Ottoman legal tradition have not been thoroughly examined. Based on practices before the legal revolution, this gap has been attempted to be addressed. In this study, a methodology proceeding from the particular to the general was followed. Therefore, this study was conducted with a focus on the Official Provincial Press of Isparta. Inferences were also made regarding the general tradition of provincial journalism.

Methodology

Moving forward with these objectives, an approach proceeding from the particular to the general has been adopted. Therefore, the Isparta Provincial Gazette was selected. The Isparta Gazette is a significant source that reflects the social conditions of the early years of the Republic, specifically within the context of Isparta. It also significantly reflects the tradition of the Ottoman official provincial press. Therefore, important legal decisions reflecting the structure of the period found their place in the newspaper. Thus, while examining the place of the family law tradition in the Republican period, the source value of the Isparta Gazette concerning Family Law was also analyzed. In this study, the press, one of the main elements reflecting the social, cultural, and economic structure of the period, was determined as the primary source. Therefore, an extensive literature review was conducted in the study. In addition, significant works related to the history of law and the history of family law were examined and analyzed. The applications of family law in different periods were also evaluated. As can be understood, the information obtained about the foundations of family law applied from the past to the present has guided the study. As a result of the study, the source value of the official provincial press within the Turkish Press History was revealed.

Results and Conclusion

As it is known, the birth of the local press also dates back to Tanzimat period. The Official Provincial Gazettes emerged as a product of the Ottoman Empire's modernization process. The change in the Ottoman governance system manifested itself with the *Provincial Regulation* of 1864. One of the reasons for issuing this regulation was the necessity of carrying out reforms in the provinces as well. With the adoption of the regulation, the eyalet system was abandoned, and the vilayet system was introduced. The first example was the *Danube Vilayet*. One of the innovations brought by this change in the provincial organization was the emergence of the official provincial press. The most crucial step in this process was the inclusion of the *letter writer* among the officials appointed to these new vilayets. Under the provincial administration, provincial printing houses managed by the letter writer were established. These printing houses were responsible for printing various official documents and issuing official provincial gazettes. Thus, many provincial gazettes were published, with the first being the *Danube Vilayet Gazette*. One of the primary objectives of these gazettes was to maintain the unity of the Ottoman geography entering the process of dissolution. This was attempted to be achieved by strengthening the bond between the center and the provinces.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (İSPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

The gazettes included news from the center, local news, and external news. Official developments such as enacted laws and regulations, appointments, and assignments were published in the newspaper columns. A significant amount of cultural news also found its place in the newspaper columns. In addition, incidents involving the police and court decisions were included. Thus, these newspapers also held a significant legal source value. Starting from Tanzimat period, the provincial gazettes influenced the continuation of some practices into the Constitutional period and beyond. Moreover, this tradition was not limited to the Ottoman Empire. Some newspapers published during the Ottoman period continued to be published after the establishment of the *New Turkish State*. Therefore, it would not be wrong to say that this tradition formed in previous periods continued. In addition, some newspapers established during the Armistice and Republican periods continued this tradition, maintaining their significance as an important legal source for a while longer. As a result, researchers have gained access to a crucial legal source for the early years of the Republic. However, this aspect of the official provincial press has not yet received sufficient attention from researchers. One of the aims of this study is to draw attention to this situation. By revealing the source value of this area of the press, it is aimed to diversify the number of sources for future research on the subject.

KAYNAKÇA

- ACAR, H. İbrahim, *Ana Hatlarıyla İslam Aile Hukuku*, Ensar Neşriyat Ticaret A.Ş., İstanbul 2018.
- ANSAY Sabri Şakir, “Aile Hukuku”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2-3, Haziran 1952, ss. 20-32.
- AYDIN M. Akif, “Osmanlı Hukukunda Kazai Boşanma ‘Tefrik’”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 5, S. 5, 1986, ss. 1-12.
- AYDIN M. Akif, *Osmanlı Devleti’nde Hukuk ve Adalet*, Klasik, İstanbul 2014.
- BAYGIN Cem, “Tanzimat’tan Günümüze Aile Hukuku’nun Gelişim Sürecine Genel Bir Bakış”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 22, S. 3, 2016, ss. 453-462.
- CEYLAN Mücahit, “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye’nin Hazırlanışı, Uygulanması ve Kapsamı”, *Adalet Dergisi*, S. 66, 2021, ss.701-726.
- CİN Halil, *Eski Hukukumuzda Boşanma*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Konya 1988.
- CİN Halil, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, 2. Baskı, Konya 1988.
- ÇAVUŞ Selahattin, “Aksaray Vilayet Gazetesi’nde Cumhuriyet’in İlk Yılları ve İnkılaplar (1929-1930)”, *Erciyes İletişim Dergisi*, C. 5, S. 4, 2018, ss. 37-57.
- DURMUŞ Ensar, YARGI Mehmet Ali, “1917 Tarihli Osmanlı Hukûk-ı Âile Kararnâmesi’ne Yöneltilen Eleştiriler”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 15, 2019, ss. 312-363.
- EKİNCİ Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2008.
- EPIK Meryem Tekin, ÇİÇEK Özal, ALTAY Selin, “Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, C. 17, S. 38, 2017, ss. 35-58.
- FERUH Ömer, *İslam Aile Hukuku*, çev. Yusuf Ziya Kavakçı, Sebil Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1994.
- GİRGİN Atilla, *Türkiye’de Yerel Basın*, Der Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2009.
- GÜERHAN Veysel, “Osmanlı Devleti’nde Kayyımlik Müessesesinin: 18. Yüzyıl Diyarbekir Şer’iyye Sicillerine Göre Kayyımlik Müessesesinin Hukuki, İdari ve Sosyal Olarak Uygulanışı”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 16, S. 4, 2017, ss. 1073-1082.
- GÜLER Deniz, ULUTAK Nazmi, “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”, *Kurgu*, C. 11, S. 1, 1993, ss. 50-75.
- GÜRİZ, Adnan, *Hukuk Başlangıcı*, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı, Ankara 2003.
- Isparta Gazetesi*, S. 132, 10 Rebiulahir 1344.
- Isparta Gazetesi*, S. 147, 10 Şubat 1926-28 Receb-i Şerif 1344.
- Isparta Gazetesi*, S. 150, 3 Mart 1926-20 Şaban 1344.

Isparta Gazetesi, S. 168, 14 Temmuz 1926-6 Muharrem 1344.

Isparta Gazetesi, S. 173, 18 Ağustos 1926-11 Sefer 1345.

Isparta Gazetesi, S. 174, 25 Ağustos 1926-18 Sefer 1345.

Isparta Gazetesi, S. 175, 1 Eylül 1926-25 Sefer 1345.

Isparta Gazetesi, S. 67, 28 Zilhicce 1342, 30 Temmuz 1340.

KAHYA Hatice Kübra, “Çareyi Başka Mezhepte Aramak: Osmanlı Aile Hukukunda Mefkûd/Gâib Kocanın Evliliği Problemi”, *İslam Tetkikleri Dergisi*, C. 12, S. 2, Eylül 2022, ss. 697-716.

KARAHASANOĞLU Cihan Osmanağaoğlu, “Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye’nin Yürürlüğe Girişi ve Türk Hukuk Tarihi Bakımından Önemi”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 29, 2011, ss. 93-124.

KARAİSMAİLOĞLU Ercan, “Ahkâm-I Şahsiye Komisyonunca Aile Hukukuna Dair Yapılan Çalışmalar”, *Adalet Dergisi*, S. 71, 2023, ss. 527-564.

KARAMAN Mehmet Ali, “Osmanlı Modernleşmesinde Basın”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 32, 2015, ss. 131-142.

KAYABAŞ Ebru, *Hukuk-ı Aile Kararnamesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul 2002.

KESKENLER Mustafa Furkan, KESKENLER Eyüp Fatih, “İlk Resmi Türk Gazetesi: Takvim-i Vekayi”, *Takvim-i Vekayi*, C. 3, S. 1, 2015, s. 3.

KOÇAK Doğan, “17 Şubat 1926’da Kabul Edilen Türk Medeni Kanunu’na Göre Türk Kadınının Hak ve Özgürlükleri”, *Atatürk Dergisi*, C. 8, S. 1, 2019, ss. 79-98.

KOLOĞLU Orhan, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2015.

KONAN Belkıs, “Cumhuriyet Öncesi Dönemde Türk Kadınının Aile Hukukundaki Durumu”, *Yasama Dergisi*, S. 33, 2016, ss. 7-28.

KURTOĞLU Yasemin Toros, *Eski- Orta Asya Türk Devletlerinde Aile Hukuku*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Bursa 2015.

KÜÇÜKTİRYAKİ Ahmet Yasin, *Osmanlı Aile Hukuku Gelenek ve Modern Arasında Hukuk-ı Aile Kararnamesi ve Sadreddin Efendi’nin Eleştirileri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2017.

MUMCU Ahmet, BOZKURT Gülnihal, *Türk Hukuk Tarihi*, Turhan Kitabevi, 22. Baskı, Ankara 2020.

ORTAYLI İlber, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul Aralık 2001.

ÖRSTEGİN Seda Esirgen, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türk Hukukunda Kanunlaştırma Hareketleri”, *Adalet Dergisi*, S. 62-63, 2019, ss. 429-480.

ÖZDEMİR Hayrunissa, Hukuk-i Aile Kararnamesi’nde Nişanlanma Ve Evlenme, *Kaide Dergisi (ASBÜ Uluslararası Aile Araştırmaları Dergisi)*, C. 1, S. 1, 2023, ss. 61-80.

SEZER Yasin, “Cumhuriyet ve Hukuk Devrimi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, 1999, ss. 2-39.

ŞENTOP Mustafa, “Tanzimat Dönemi Kanunlaştırma Faaliyetleri Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S. 5, 2005, ss. 642-672.

TOPUZ Hıfzı, *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

TURGUT, Faruk, “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”, *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, C. 1, S. 1, 2017, ss. 93-117.

ULU Gülher, Tanzimat Dönemi Hukukta Modernleşme”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 26, S. 1, 2022, s. 235-264.

ULUS Semra, “Yerel Basınımız”, *Marmara İletişim Dergisi*, C. 3, S. 3, 2014, ss. 77-88.

VARLIK Bülent, “Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemlerinde Vilayet Gazeteleri (1919-1970)”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Araştırmaları Dergisi*, S. 39, 2015, ss.443-474.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYETE AİLE HUKUKU GELENEĞİ VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA UYGULANIŞI (ISPARTA RESMÎ VİLAYET GAZETESİ ÖZELİNDE)

YAMAN, Ahmet, *İslam Aile Hukuku*, Marifet Yayınları, İstanbul 1999.

YAZICI Abdurrahman, “Osmanlı Hukûk-I Âile Kararnâmesi (1917) ve Sadreddin Efendi’nin Eleştirileri”, *Ekev Akademi Dergisi*, S. 62, 2015, ss. 567-584.

YILMAZ Taha, “1917 Hukûk-ı Âile Kararnâmesinin Teşekkülü, Klasik Fıkıhtan Ayrılan Yönleri ve Aile Hukuku Bağlamında Kararnâmenin İhtiyaç Olma Olgusu”, *Diyanet İlmî Dergi*, C. 60. S. 2, Haziran 2024, s. 627.

YURTSEVEN Yılmaz, “1917 Tarihli Hukuk-ı Aile Kararnamesi ve Osmanlı Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1-2, (S.Ü. Hukuk Fakültesi 20. Yıl Armağanı), 2003, ss. 199-250.

	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>